

Осип Гермайзе.

З МИНУЛОГО ШЕВЧЕНКОВОГО СЕЛА.

Ми дуже багато і часто говоримо й пишемо про Шевченкову добу, про те оточення, що впливало на творчість нашого поета, і яке було за підвалину цій творчості, але нам раз-у-раз бракує фактичного конкретного матеріялу про історичне-дійсне оточення Шевченкове.

Завдання невеличкої цієї замітки й буде подати деякий фактичний матеріял про Шевченкове село, про умовини життя в ньому в ту саму пору, коли Шевченка вже не було на батьківщині, коли йому довелося верстати тяжку дорогу салдата-вигнанця.

Але думається, що той епізод 50-х років, що про нього маємо оповісти, був епізодом характерним, і що в ті часи, коли пробував Шевченко в рідному селі, він був свідком не одного подібного випадку, не одного аналогічного епізоду.

Села Моринці та Кирилівка, кол. Звенигородського повіту, що з ними звязане народження та молоді роки Шевченкові, у XVIII ст. належали до Лисянського ключа, але в XIX ст. Кирилівський маєток з низкою околичних сел переходить до рук представників російської військово-бюрократичної фамілії—Енгельгардтів¹⁾. Одставному гвардії полковнику Павлу Енгельгардтові і належав якраз Кирилівський маєток в ті часи, коли народився в ньому наш поет.

За часів самого Енгельгардта маєток, як показують дані ревізії, мав 4.250 душ кріпосної людности. Після смерти старого власника, маєток поділили поміж удовою небіжчиковою та трьома його синами. Таким побитом, удова Софія Енгельгардт дістала на власність с. Пединівку з хутором Тарануховим, де було 532 кріпацькі душі. Син Павла Енгельгардта, прапорщик Микола, дістав центр земель батькових—с. Кирилівку і з нею 1.091 душ, другий син, Василь,—с. Моринці та 1.238 душ, нарешті, третій син, Петро,—с. Журавку і з нею 1.059 душ.

Так розбився на порівнюючі дрібні частини колишній маєток. Кирилівку, як відомо, пізніше придбав від Енгельгардтових спадкоємців поляк ротмістр Валеріян Фльорковський, і від нього вже мав викупитися Шевченко.

Шевченкова доба була переломовою добою в економічному житті Правобережної України та організації українського селянства зокрема. Доба ця позначалася інтенсивним прагненням аграрного капіталу перетворитися в капітал промисловий; правобережні землевласники заходжуються коло того, щоб організувати свої «хлібні фабрики», цукроварні та инш.

¹⁾ Л. Похилевич. Сказания о населенных местностях Киевской губ. К. 1864, ст. 401.